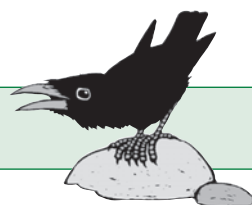

Oproepen

Nederland pal voor alle ganzen

Laat ik nu altijd gedacht hebben dat wij Nederlanders van vogels hielden! De meeuwenkwestie – in Alkmaar – in de zomer van 2014 heeft mij echter uit de droom geholpen. Dat Tweede-Kamerlid Rudmer Heerema van de VVD zonder met de ogen te knipperen afschot van meeuwen bepleit omdat de vogels een bedreiging zouden vormen voor het publiek, heeft mij geleerd dat die zogenaamde liefde voor de vogels flinterdun is. Alleen

wanneer vogels absoluut niets doen wat de (dagjes)mens ook maar in het allerminst zou kunnen ontriefen, vinden we ze leuk. Maar wanneer de dunne rode lijn overschreden wordt, schreeuwen we moord en brand en eisen we al snel draconische maatregelen. Zodra mensen last, laat staan overlast, van vogels beginnen te vermoeden, dan stopt het nadenken, bijvoorbeeld over ons eigen aandeel in de problematiek. Dan verwachten we al rap heil uit de loop van het geweer.

De boer en de jager

In deze reactie op lastige vogels komen twee lijnen bij elkaar: die van de boer en die van de jager. De boer in ons (ik bedoel dit natuurlijk in overdrachtelijke zin) heeft al snel last van de natuur en tolereert haar eigenlijk ook niet op zijn akkers en percelen. Dat bewijst de treurige geschiedenis rond het zogenaamde agrarisch natuurbeheer, een programma dat ons miljarde gekost geeft, maar dat ons niet de in het vooruitzicht gestelde natuurwaarden heeft opgeleverd. Weggegooid geld, dus, of liever gezegd: geld dat tegen de bedoeling in geen vergroening, maar wel extra inkomen voor de boeren heeft opgeleverd (Berendse 2014).

De jager in ons (nog steeds overdrachtelijk) heeft uit de aard der zaak ook niets op met de levende natuur. Hij rechtvaardigt zijn doodsdrijf door te verwijzen naar zijn opdracht om te vuur en te zwaard 'het natuurlijk evenwicht' te herstellen. Ook al heeft nog nooit iemand een 'natuurlijk evenwicht' gezien (noch in de eigen achtertuin, noch op de Veluwe of in het Waddengebied, maar ook niet in de Serengeti of in het Amazonegebied), de jager gelooft er rotsvast in en ontleent er zijn opdracht aan: hij schiet de natuur naar een evenwicht toe. Wat dat ook moge betekenen. De boer en de jager, samen liggen zij ten grondslag aan de Jachtwet (zaliger nagedachtenis). Zo is bijvoorbeeld in de Memorie van

Toelichting bij de Jachtwet van 1914 (Kramer 1983) te lezen dat de wet een compromis is tussen een aantal belangen: 'Gediend moe-

ten worden de belangen van de jacht, die van de landbouw, en die van de natuurbescherming' (let op de volgorde!). Ook in latere versies van de Jachtwet, is steeds voorop blijven staan dat de belangen van landbouw en jacht met elkaar verenigd moeten worden.

Ook al is de jachtwet inmiddels alweer heel wat jaren geleden opgegaan in de Flora- en faunawet en volgt er binnenkort alweer de nieuwe Natuurwet: er is nog niets veranderd in de

kongsi landbouw-jacht als het gaat om in het wild levende dieren en hun eventuele overlast. Natuurbeschermers die dit niet in de gaten hebben en die er dus geen antwoord op hebben, worden linksom of rechtsom door dit tandem van het veld gespeeld. Dat blijkt maar weer eens uit wat er gebeurd is met het zogenaamde Landelijk Ganzenakkoord.

Begin 2011 hebben acht maatschappelijke organisaties, van jagers, terreinbeheerders en vogelbeschermers, met elkaar afgesproken dat het goed is als over een periode van vijf jaar tot 550.000 (vijfhonderdvijftigduizend!) overzomerende of broedende ganzen worden doodgeschoten, de nek gebroken of doorgemaakt, vergast, wanneer in ruil daarvoor de overwinterende ganzen met rust worden gelaten. Kennelijk denken de natuurorganisaties van zichzelf dat zij messcherpe onderhandelaars zijn geweest en voor de ganzen het onderste uit de kan hebben gehaald. Dat zij een oerslimme uitruil hebben gemaakt door meer dan een half miljoen zomerganzen over de beschutting van de jagers en de destructiebedrijven te gooien. Dat zij daarmee de klagende boeren van hun rug hebben geschud. Dat zij kundige Hollandse polderaars zijn geweest, die een goede deal hebben gesloten met de boeren en de jagers.

Niets is minder waar. De boeren en de jagers hebben een loopje genomen met de naïeve natuurmensen. Reeds in mei 2011, toen de contouren van het ganzenakkoord zichtbaar werden, distantieerden de jagers zich er openlijk van: 'Wij willen geen uitvoering geven aan massaslachtingen onder ganzen', zo heette het braaf. Met die goede beurt veegden de jagers op voorhand hun straatje schoon. Zij toonden zich 'hard to get'. De jagers wisten dat zij voor de uitvoering van het akkoord broodnodig waren en later toch wel weer aan tafel zouden worden gevraagd. Zo is het ook gegaan. Met de pet in de hand verzochten de natuurbeschermers of de heren jagers alstublieft hun ganzen wilden komen doodschieten. Daarna trokken de boeren het vloerkleed onder het Ganzenakkoord vandaan. Begin 2014 verklaarde de Land- en Tuinbouworganisatie (LTO) doodleuk dat haar leden er geen vertrouwen meer in hadden en verliet de onderhandelingstafel. Er was dus toen geen Landelijk Akkoord meer en de natuurorganisaties moesten in twaalf provincies twaalf provinciale ganzenakkoorden gaan sluiten, waarbij zij twaalf keer door de pomp zijn gegaan: in de meeste gevallen werd de jachtperiode met twee maanden verlengd. In Overijssel wil het provinciebestuur zelfs jaarrond laten jagen, ook in natuurgebieden, desnoods onder dwang van de sterke arm. Tel uit je winst!

Tot op de dag van vandaag denken de natuurorganisaties dat dit geen één-tweetje van de boeren en de jagers is geweest.

Beschuldigingen

Wat hadden de natuurorganisaties dan moeten doen? Welnu, zij hadden nooit klakkeloos akkoord moeten gaan met de naar voren gebrachte beschuldigingen: ganzen vreten kostbare gewassen op, ganzen verdrijven andere vogelsoorten, ganzen leveren gevaar op voor de vliegveiligheid rond Schiphol. De maatschappelijke discussie had niet moeten gaan over maatregelen en aantalsreductie, maar had gevoerd moeten worden over de beschuldigingen en het waarheidsgehalte daarvan. De ganzen zijn door hun eigen advocaten in het beklagenbankje gepropt. De natuurbeschermers hadden rustig de beschuldigingen één voor één moeten langslopen en doorprikken, als echte advocaten. Nu zal ik dit voor hen alsnog doen.

Schade voorkómen is natuurlijk prioriteit nummer één. Rond Schiphol zijn bemoe-

digende resultaten geboekt met het direct onderwerken van oogstresten op de graanvelden rond de start- en landingsbanen. Het Jaarverslag 2012 van de Nederlandse Regiegroep Vogelaanvaringen maakt melding van wat toen nog een experiment was (Mooyman 2013). Het blijkt dat op ondergewerkte percelen geen ganzen meer vóórkomen en ook dat op 1 september 2012 negentig procent minder baankruisingen plaatsvinden dan het jaar daarvoor. Dit verbluffende resultaat toont dat het heel wel mogelijk is om gevaarlijke situaties op en rond het luchtvaartterrein flink te reduceren. Maar het vrijblijvend karakter van de huidige pilots moet dan wel vervangen worden door verplichtende aanwijzingen aan de betrokken boeren. Het eminente belang dat hier centraal staat (vliegveiligheid) weegt ruimschoots op tegen het kleine beetje vrijheid dat de boeren moeten inleveren. Daarbij komt, dat recentelijk goede ervaringen zijn opgedaan met het verjagen van vogels rond de start- en landingsbanen met behulp van laserstralen. In het licht van deze alternatieven is het in ieder geval niet meer goed te praten dat vogeldestructiebedrijf Den Hertog afgelopen voorjaar in een straal van 20 km rond de luchthaven zeventuizend ganzen heeft gevangen en vergast (het jaar daarvoor 10.000) (Kropman 2014).

Onderwerken van oogstafval werkt alleen bij graan, bieten, aardappelen en dergelijke. Op weilanden is dit middel niet van toepassing. Bij vraatschade aan grasland moet daarom uit een ander vaatje getapt worden. Wanneer er door ganzenvraat al sprake is van onaanvaardbare schade – anders dan wat iemand die zijn bedrijf in de open lucht voert, nu eenmaal mag verwachten en redelijkerwijs moet accepteren – dan is die ganzenvraat eenvoudig te verminderen en wellicht vrijwel te voorkomen door het inzetten van laserguns, honden, drones of robots. Zoals gezegd, er is aangetoond dat vogelconcentraties verjaagd kunnen worden met laserlicht. Als dit mogelijk is op Schiphol en bij fruitkwekerijen, dan moet het ook toepasbaar zijn op grasland. Bordercollies in Schotland en Ierland blijken al eeuwen in staat kudde schapen uit een weiland te dirigeren. Dan kunnen zij ook onwelgevallige ganzentroepen verdrijven. Dit middel wordt reeds met succes toegepast op de Eerste Maasvlakte, waar ten behoeve van een geplande olieterminal een terrein van 60 hectare vrijgehouden wordt van broedende Kleine Mantelmeeuwen. Afgezien van de

vraag of het verjagen van de mantelmeeuwen wel zo wijs is, kan geconstateerd worden dat het middel werkt, zij het dat in dit geval een andere hondesoort, Pointers, wordt ingezet (Postma 2014). Ook drones zijn prima toepasbaar om ganzen te verjagen waar zij niet welkom zijn. In Kenia (Masai Mara) worden ‘unmanned aerial vehicles’ ingezet om de laatste neushoorns te observeren en bewakers te attenderen op verdachte bewegingen (Van de Vijver 2014). Ook natuurfilmers hebben de drones ontdekt: je kunt meegalopperen met een kudde paarden of meevliegen met een kiekendief. De markt voor drones voor particulieren ontwikkelt zich buitengewoon snel: kostte het nieuwste exemplaar een jaar geleden toch nog meer dan duizend euro, eenvoudige standaardexemplaren (zonder camera) worden tegenwoordig al geleverd voor minder dan honderd euro. Het is niet toegestaan om zonder vergunning boven natuurgebieden te vliegen, maar boven een weiland of een akker is geen enkel bezwaar (Roos 2014). Tuinbezitters met weinig tijd hebben al lang de automatische maaaimachine ontdekt: deze robot kun je instellen op je gazon en vervolgens maait hij het gras op de gewenste hoogte. Het vergt een kleine aanpassing om zo’n apparaat geschikt te maken om over een weiland naar onwelkomme ganzen te rijden. Anders is de ‘robird’ een bruikbaar alternatief: ontwikkeld door Clear Flight Solutions verjaagt deze automatische Slechtvalk als een vliegende vogelverschrikker iedere ganzenconcentratie. In plaats van de onheuse beschuldigingen jegens de ganzen door te prikken, doen natuurbeschermers er zelfs nog een schepje bovenop. Weidevogelbeschermers kijken met een scheef oog naar overzomerende ganzen die ‘hun’ weidevogels zouden verdringen. Natuurmonumenten beschuldigt zijn eigen cliënten: ‘Ook de natuur lijdt onder de huidige aantallen zomerganzen’, menen zij. En: ‘Zo verdringen zij andere vogelsoorten’. Met zulke vrienden heb je geen vijanden nodig! In de natuur is het namelijk een komen en gaan van soorten en aantallen. Geen jaar is gelijk aan het voorafgaande. Soorten nemen toe, soorten nemen af. Wij kunnen dat betreuren, omdat wij misschien liever Kemphanen zien dan Nijlganzen, liever Roodborstjes dan Eksters, liever Patrijzen dan kraaien, maar dat is allemaal mensenpraat. De natuur gaat haar eigen gang. Zij reguleert zichzelf en heeft daarbij het oordeel van eigenwijze natuurbeschermers niet nodig. Ja, ratten introduceren op een

eiland, dát is vragen om moeilijkheden. Dat moet actief voorkomen worden. Maar ganzen die op natuurlijke wijze en eigen initiatief ons land opzoeken en, zoals in de natuur gebruikelijk is, met enig duwen en trekken zichzelf een plaatsje in het ecosysteem verwerven, mag je enkel om die reden niet in een kwaad daglicht stellen. Dan begrijp je de natuur niet!

Stel, dat iemand – in weerwil van deze reeks van schadebeperkende en schadevoorkomende maatregelen – het toch nog in zijn hoofd zou halen om enig heil te verwachten uit de loop van het geweer, wat zouden wij zo iemand nog kunnen toevoegen om hem te overreden zijn geweer terug in het foedraal te steken? Wij kunnen het volgende feit onder zijn aandacht brengen.

De meeste ganzesoorten in ons land – althans de soorten wier aantallen duidelijk in de lift zitten – vormen qua aantalsontwikkeling een S-curve en bevinden zich in het steil omhoog lopende deel van die curve. De populatiedynamicus noemt deze positie de groeifase en dat is precies wat we overal om ons heen zien gebeuren. Ooit bereiken ook de ganzen van Nederland de min of meer stabiele fase van de bovenkant van de S. Dan is de maximale stand bereikt. Maar dat is nu nog niet zover. Dat kun je betreuren, maar dat is net zoiets als betreuren dat het regent: je doet er niets aan, het gebeurt nu eenmaal. Als je in een populatie die zich nog in de groeifase bevindt, de mortaliteit laat toenemen, bijvoorbeeld door de jachtdruk te verhogen, dan houd je de populatie onnatuurlijk lang in die groeifase. Anders gezegd: je bevordert juist de populatiegroei. Nog anders gezegd: het voedselaanbod is minder een beperkende factor, de ganzen leggen er gewoon een eitje bij en de populatie blijft stijgen. Ook dat is wat je overal in Nederland ziet gebeuren. Het enige dat jacht in deze situatie oplevert, is verstoring en dierenleed.

Campagne: een oproep

Met dit pakket aan maatregelen en argumenten hadden de groene onderhandelaars in het ganzendossier zich veel offensiever kunnen opstellen. Ze hadden een sterk verhaal kunnen hebben. Maar in plaats daarvan hebben ze zich in het defensief laten dringen en hebben ze de zomerganzen massaal opgeofferd ten gunste van de winterganzen. Alsof het gaat om twee soorten, waarbij de ene soort minder waard is dan de andere. Sophie’s Choice! Er is een uitweg mogelijk. Laat ons een brede campagne lanceren onder de naam ‘Pal voor

alle ganzen'. Recentelijk zijn we naar de stembus gegaan om in onze provincies nieuwe Provinciale Staten te kiezen. Doel van de campagne is nu, om de kersverse provinciebesturen ervan te doordringen dat ontoelaatbare ganzenschade alleen verantwoord en effectief bestreden kan worden met een gansvriendelijk beleid. De bal ligt op de helft van de provinciebesturen. Die moeten beslissen over de maatregelen.

Campagne!

De campagne moet de volgende vijf elementen beslaan:

- 1 De terreinbeherende organisaties die hebben meegedaan in het ganzenakkoord (Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en de twaalf Provinciale Landschappen), maar ook de zogenaamde weidevogelbeschermers, stellen zich op als echte natuurbeschermers en komen op voor alle ganzensoorten. Terreinbeheerders hebben van nature de neiging hun burenen-terreineigenaren – in Nederland zijn dat dan meestal boeren – ter wille te zijn. Zo stelt Natuurmonumenten, sprekend over schade en overlast door ganzen, met onverholen gretigheid: 'Daarvoor willen we de ogen niet sluiten en daarom willen we (...) werken aan een oplossing. (...) Niets doen is geen optie' (Kropman 2014). Maar voor een terreinbeherende natuurbeschermingsorganisatie geldt een belang dat hoger reikt dan de lieve vrede bewaren met je burenen: opkomen voor de natuur, vooral waar die onder druk staat. En, als het nodig is: je been stijfhouden.
- 2 De soortenorganisatie die heeft meegedaan in het ganzenakkoord (Vogelbescherming), maakt haar verzuim jegens de overzomende ganzen meer dan goed door campagneleider te worden van 'Pal voor alle ganzen'. Vogelbescherming is voor deze rol in het leven geroepen en maakt hiermee haar naam waar.
- 3 Er wordt een coalitie gesloten met Dierenbescherming, De Faunabescherming, de Partij voor de Dieren, lokale vogelwerkgroepen en andere maatschappelijke organisaties die opkomen voor de ganzen. Dierenbescherming is al lang niet meer een club voor sentimentele honden- en kattenmensen. Zij is meegegroeid met haar tijd en verzet zich tegen het dierenleed dat jagen heet. Ook denkt Dierenbescherming mee over verantwoorde vormen van schadebestrijding (Smit 2014). Vogelbeschermers voor wie dierenwelzijn een item is, moeten zich niet langer afzijdig houden van dierenbeschermers. Dat geldt ook voor De Faunabescherming en voor de Partij van de Dieren: beide organisaties halen de kolen uit het vuur in de strijd om de gans en het verzwakt onze positie als we die partijen links laten liggen.
- 4 Binnen de campagne wordt nauw samengewerkt met deskundigenorganisaties zoals Sovon en met aan universitaire instituten verbonden ecologen. Deze experts weten heel goed dat en waarom het onzin is te spreken van 'schade aan andere soorten'. Ook zijn zij in staat, sprekend met het gezag van de wetenschap, duidelijk te maken dat sterke ganzenpopulaties niet substantieel omlaag kunnen worden gebracht en laag gehouden met bejaging (Stahl 2014, Havekes 2014).
- 5 Een publiekscampagne maakt onderdeel uit van 'Pal voor alle ganzen'. Hier ligt een taak voor het IVN, centrum voor natuur- en milieueducatie. Eigenlijk is het helemaal niet moeilijk om het publiek te mobiliseren voor de gans. Ganzen zijn vogels die iedereen kent, al is het maar uit de verhalen. Je kunt het publiek er gemakkelijk mee in contact brengen, want ze zitten tegenwoordig bijna overal. Ganzenexcursies zijn snel georganiseerd, zeker met de hulp van de duizenden IVN-vrijwilligers. En ganzen spreken zeer tot de verbeelding: het feit dat kuikens na één of twee dagen al zelfstandig voedsel zoeken, maar nog wel afhankelijk zijn van de bescherming en verwarming door hun ouders en het gegeven dat hechte familiebanden noodzakelijk zijn omdat de ouders hun jongen de trekroutes en overwinteringsgebieden moeten aanwijzen, dragen bij tot een aanstekelijk verhaal. We horen de laatste tijd niet zo veel meer van het IVN. Dat is destijds speciaal opgericht om natuurbeschermingsactiviteiten publiek te ondersteunen. Door het publiek te informeren over de ganzencampagne zou het IVN zichzelf ook weer eens flink op de kaart kunnen zetten.

Sinds begin 2011 is veel tijd verloren gegaan. Maar nóg is het niet te laat om iets te doen voor de ganzen. Om te verhinderen dat akkers, weilanden en natuurgebieden verworden tot 'killing fields'.

■ H. P. Gallacher, Slangenburger 301, 7423 ZN Deventer, e-mail: hughgallacher@hotmail.com.

LITERATUUR:

- Berendse, F. (2014):** Strijder tegen de Blekers en de Braksen, Trouw, 1 september 2014, pag. 8.
- Havekes, F. (2014):** Predatie in een stadspopulatie van de grauwe gans in Zoetermeer, De Levende Natuur 115:10-16.
- Kramer, Q.J.M. (1983):** Jachtwet en Nuttige Dierenwet 1914. Tjeenk Willink, Zwolle.
- Kropman, R. (2014):** Minder ganzen gevangen rondom luchthaven Schiphol. NRC Handelsblad, 1 september 2014.
- Mooyman, R. (2013):** Proef met vogelradar Schiphol, Het Parool, 7 maart 2013.
- Roos, R.J. (2014):** Leven met drones?. De Levende Natuur 115(2).
- Postma, R. (2014):** De kleine mantelmeeuw mag geen ei leggen. NRC Handelsblad, 26 juni 2014, pag. 10.
- Smit, F. (2014):** Ganzenbeheer in Gelderland, Dier in Overgelder 7/2:6-8.
- Stahl, J. (2014):** Beheer van zomerganzen in Utrecht, Sovon Nieuws 27.
- Vijver, S. van de (2014):** Met een drone stropers vangen in Kenia. NRC Handelsblad, 23 mei 2014.

Nederland pal voor alle ganzen!

In dit artikel presenteert ik een korte schets van de problematiek met ganzenbeheer. Nederland heeft een zware verantwoordelijkheid voor de bescherming van ganzen, maar men worstelt al jaren met het probleem hoe daar een goede invulling aan kan worden gegeven.

Ik ben heel benieuwd hoe de lezer denkt over dit betoog. Tegenspraak brengt ons verder! Maar ook instemming en aanvulling verneem ik graag, zodat ik een verbeterde versie kan schrijven. Ook suggesties voor de vervolgaanpak zijn zeer welkom.

■ Hugh Gallacher, e-mail: hughgallacher@hotmail.com.

De tekening bij dit artikel is gemaakt door Paul Oole.